

נחום

פרק א

א. מִשָּׂא נִינוּה - נבואה על העיר נינוה, סִפֵּר חֲזוֹן נַחוּם - זה ספר, נבואות הנביא נחום, הָאֱלֹקִשִׁי - מהעיר אלקוש.

ב. אֵל קִנּוּא וְנִקְס ה', נִקְס ה' וּבַעַל חֲמָה, נִקְס ה' לְצַרְיוֹ, וְנוֹטֵר הוּא לְאִיְבּוֹ - ה', הוא אל שנוקם נקמתו מאויביו, כועס, ושומר שנאתו לאויביו שהרעו לישראל.

ג. ה' אָרְךְ אַפַּיִם - מאריך אפו (כעסו), לרשעים, וּגְדֹל כּוֹחַ - גדול כוחו, לסבול את כעסו ולכַבְּשׁוֹ, וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה - אך בסוף, לא ינקה הרשעים מעוונם - ויענישם.

ה' בְּסוּפָהּ וּבְשַׁעְרָהּ דָּרְפוּ - כשבא להעניש את אויביו, ממהר כרוח סערה חזקה להענישם, וְעֵנּוֹן אַבֶּק רָגְלָיו - וכבייכול, במהירות ריצתו, מעלה ענן של אבק ברגליו.

ד. גוֹעַר בָּיִם וַיִּבְשְׁהוּ - בגערה, הופך ה' את הים ליבשה, וְכָל הַנְּהָרוֹת הִחְרִיב - וכל שכן שאת הנהרות בכוחו לייבש, אֲמַלֵּל בְּשָׁן וְכַרְמֶל, וּפְרַח לְבָנוֹן אֲמַלֵּל - הכרית את הרי הבשן והכרמל העצומים, ואת הפרחים בעצי הלבנון.

ה. הָרִים רָעֲשׂוּ מִמָּנּוֹ - ההרים כבייכול, יחרדו מפני ה', וְהַגְּבְעוֹת הִתְמַגְּגוּ - והגבעות ימסו מפניו, וַתִּשָּׂא הָאָרֶץ מִפְּנֵיו - תשרף הארץ מפני ה', וְתִבֵּל - הארץ המיושבת בבני אדם, וְכָל יוֹשְׁבֵי בָהּ - וכל היושבים בתבל.

ו. לִפְנֵי זַעְמוֹ מִי יַעֲמוּד, וּמִי יִקּוּם בַּחֲרוֹן אַפּוֹ - מי יוכל לקום ולעמוד, בפני זעם וכעס ה', חֲמָתוֹ, נִתְכָּה כָּאֵשׁ - חמת ה' הנשפכת על אויביו, מכלה את כולם כאש, וְהַצְרִים, נִתְּצוּ מִמָּנּוֹ - והסלעים, נשברו ונכתתו מפניו.

ז. טוֹב ה' לְמַעוֹז, בַּיּוֹם צָרָה, וַיִּדַע חֲסִי בּוֹ - בזמן שמביא ה' צרה, טוב הוא ומחזק, את מי שחוסה ובוטח בו.

ח. וּבִשְׁטוֹף עֵבֶר - וכשטפון מים, המכלים את כל העובר בדרכם, כָּלָה יַעֲשֶׂה מְקוֹמָהּ - כך כעס ה',

ישטוף ויכלה את מקומה של נינוה, וְאִיבֵיו יִרְדֹּף חֲשָׁד - והחושך (הפורענות), ירדוף את אויביו.

ט. **מֵה תַחֲשֹׁבוֹן אֶל ה'** - מה תחשבו אנשי נינוה, שאין ביד ה' לכלותכם, **כִּלְהוּא עֲשֵׂה** - הלא כליה גמורה עושה הוא עמכם. **לֹא תִקּוּם פְּעַמִּים צָרָה** - משום שבפעם אחת יכלה אתכם.

י. **כִּי עַד סִירִים סְבָכִים** - כי הנה, כמו קוצים הסבוכים אחד בשני, אשר אי אפשר להוציא אחד מן הקוצים לבדו, אלא שורף ומכלה את כולם יחד, כך יבוא האוייב על אנשי נינוה ויכלה את כולם, **וּכְסָבָאִם סְבוּאִים** - וכאנשים העסוקים בשתיית היין, לא יהיה כוח לאנשי נינוה, לקום כנגד אויביהם, (כנגד נ"נ), **אֶפְלוּ פִקֵּשׁ יָבֵשׁ מֵלֵא** - תאכל בהם אש האוייב, כקש יבש שמלאו ימי גְדוּלוֹ. (הנשרף במהירות באש).

יא. **מִמֶּנָּה יֵצֵא חֵשֶׁב עַל ה' קָעָה** - ממֶּנָּה נינוה, יצא סנחריב מלך אשור, החושב רעה, להחריב את מקדש ה', **יַעַץ בְּלִיעַל** - חושב מחשבות רעות, בלי עול מלכות שמים¹.

יב. **כֹּה אָמַר ה'**, **אִם שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים** - על אף, שאשור שלמים בדעתם (מאוחדים) להחריב את ירושלים, וכן רבים הם מאוד, **וְכֵן נִגְזְזוּ וְעָבְרוּ** - כך, יהיו אנשי נינוה גזוזים ונכרתים מן העולם, **וְעַתָּה, לֹא אֶעֱנֶה עוֹד** - משום שבעינינו אחד, תכלו כולכם.

יג. **וְעַתָּה אֲשַׁבֵּר מִטְּהוֹ מַעֲלִיךְ, וּמוֹסְרֵיךְ אֲנַתֵּק** - ועתה, אשבור ואנתק מעליכם, בניי, את העול והמוסרות ששמו עליכם אשור.

יד. **וְצֹהַ עֲלֶיךָ ה'** - ויצוה ה' עליך, אשור, **לֹא יִזְרַע מִשְׁמַנְךָ עוֹד** - כי לא תשאר מלכות מזרע אשור, **מִבֵּית אֱלֹהֶיךָ, אֲכָרִית פֶּסֶל וּמִסְכָּה** - אכרית הפסילים מבתי הע"ז שבאשור, **אֲשִׁים קִבְרֶיךָ כִּי קָלוֹת** - ושם בבית הע"ז, תמות. (וַיִּסַּע וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב סְנַחְרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, וַיֵּשֶׁב בְּנִינֹה. וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית נִסְרִיךְ אֱלֹהֵיו וְאֲדָרְמֶלֶךְ וּשְׂרָאֶצֶר בְּנָיו, הִפְהוּ בַחֲרָב, וְהָמָּה נִמְלְטוּ אֶרֶץ אֲרָרָט, וַיִּמְלֹךְ אֶסֶר חֲדָן בְּנֵי תַחְתֵּיוֹ" ; מלכים ב' יט', פס' לו' - לז') (

¹ מלך אשור מלך בנינוה, כמו שכתוב: "מן הארץ ההיא יצא אשור, ויבן את בנינוה..." , ומלך אשור הרע לישראל והגלה אותם מארצם, והקב"ה, נקם נקמת בניי מאשור על ידי נ"נ. ואמרו רבותינו ז"ל: שנה ראשונה שמלך נבוכדנצר - כבש את בנינוה, שנייה - כבש את יהויקים. רד"ק.

א. הנה על ההרים, רגלי מבשר - הנה רגלי המבשר, פוסעות על ההרים, ומבשר על נפילת אשור, משמיע שלום - ומשמיע על השלום שבא על הארץ, חגי יהודה חגיך - תחוגו אנשי יהודה חגיכם בירושלים, שלמי נדריךך - שלמו את הקרבנות שנדרתם לה, כי לא יוסיף עוד לעבר בך בליעל - כי הנה, לא יוסיפו עוד אנשי אשור הרשעים, לעבור בארצכם, פלה נכרת - שכולם נכרתו מן הארץ.

ב. עלה - הסתלק, מפיץ - אשור, שהפיץ אתכם מארצכם, על פניך - מעל פניך, נצור מצורה - שמרו את את הערים הבצורות, שכבש מלך אשור, צפה דרךך - צפו והסתכלו בדרך הבאה מאשור, ולא תוסיפו לראותו עוד בא עליכם, חזק מתנים, אמצ פח מאד - חזקו מתניכם, ואמצו את כוחכם מאוד לבטוח בה.

ג. כי שב ה' את גאון יעקב - כי הנה, ישיב ה' את גדולת ישראל, פגאון ישאל - כמו שהיתה מימי קדם, כי בקקום בקקים - כי רוקנו בבל את אשור, שתהיה ריקה מכל טובה, וזמריהם שחתו - והשחיתו את זמורות גפנם. (ר"ל, הוציאו מתוכם את כל עושרם)

ד. מגן גבריהו מאדם - המגנים של גיבורי בבל, אדומים היו, אנשי חיל מתלעים - ובגדי אנשי המלחמה, צבועים בצבע אדום מתולעת שני, באש פלדת הרקב, ביום הכינו - ביום שהכינו את רכבי הפלדה של הכשדים למלחמה, נראו ניצוצות אש יוצאות במרוצת גלגלי הרכבים, והברושים הרעלו - והוכנו החיצים (העשויים מעצי ברוש), ובראשם שמו רעל להמית בהם את חיילי אשור.

ה. בחוצות יתהוללו הרקב, ישתקשקו ברחבות - רכבי אשור ינהגו בערים בהוללות, בשגעון וברעש, (שיודעים, שלא יוכלו לנצח במלחמה), מראיהן פלפידים - מראה פניהם יתאדמו מבושה על מפלתם הקרובה, פפרקים ירוצו - מרוב בהלה, ירצו בערים במהירות מקצה לקצה, כמהירות הבזק הברק. (שלא ימצאו עצה להנצל).

ו. יזכר אדיריו - יזכור אשור את גיבוריו לצוותם לצאת למלחמה, יפשלו בהליכתם - אך יפשלו בהליכתם, ולא יצליחו, ימהרו חומתה - ימהרו לעלות על החומה להגן מפני הבבלים, והגן

הס'כך - ויכינו עליהם מכסה, לסוכך מפני חיצו האוייב.

ז. שְׁעָרֵי הַנְּהָרוֹת נִפְתְּחוּ - שערי העיר הפונים לכיוון הנהר, נפרצו ע"י האוייב, **וְהַיְכָל נְמוּג -** והיכל המלך, נמס ונחרב ע"י האוייב.

ח. וְהִצֵּב - המלכה, הניצבת לימין המלך, **גִּלְתָּה -** יצאה בגלוי מארמונה, (שדרך המלכה להיות נסתרת בארמון המלך) **הֶעֱלָתָה -** והעלו אותה על המרכבה - לצאת לגלות, **וְאִמְהַתִּיהָ, מְנַהֲגוֹת, כְּקוֹל יוֹנִים -** שפחותיה, ההולכות עימה, מקוננות כקול היונה, **מֵתִפְּפֹת עַל לִבְבָּהּ -** מכות (כמו שמכים עד תוף) על ליבם, כדרך המקוננות.

ט. וְנִינוּה - ונינוה שבארץ אשור, **כְּבָרְכַת מַיִם -** מלאה בכל טובה, כבריכת מים המלאה במים, **מִימֵי הַיָּא -** מיום שהוקמה, **וְהִמָּה נְסִים -** וכעת, כשנסים אנשי נינוה מפני האוייב, **עֲמָדוֹ עֲמָדוֹ -** קוראים המלך והשרים, לאנשי העיר : "עמדו והלחמו באוייב", **וְאִין מִפְּנֵה -** אך אין איש, שמפנה פניו לאחור ממנוסתו.

י. בָּזוּ כְּסָף בָּזוּ זָהָב - תבזזו אנשי בבל, את הכסף והזהב שבנינוה, **וְאִין קָצָה לַתְּכוּנָה -** ואין סוף לעושר, שאספו והכינו אנשי אשור, **כְּבָד -** נקו מאשור, (מלשון לטאטא ולנקות ; וכן בלשון המשנה: "בית שמאי אומרים, מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת וְאַחַר כֵּן נוֹטְלִין לַיְדִים". ברכות ח' ד') **מִכָּל כְּלֵי הַחֲמֻדָּה -** את כל כלי החמדה שאספו.

יא. בּוֹקָה וּמְבוֹקָה - ריקה מכל תשאר נינוה, **וּמְבֻלָּקָה -** וחריבה², **וְלֵב נָמַס, וּפֶק בְּרַפְּיִם -** ליבם ימס, וברכיהם יכשלו בהליכתם מרוב פחד, **וְחִלְחָלָה בְּכָל מְתַנְּיִם -** מתניהם ירעדו מהחיל (פחד) שיאחז בהם, **וּפְנֵי כָּלֶם, קִבְּצוּ פְּאֵרוֹר -** פניהם ישחירו מפחד, כשחרות המתקבצת בקדירה שעל האש.

יב. אֵיָה - היכן היא נינוה, **מְעוֹן אֲרִיּוֹת -** שהיתה מקום של מלכים ושרים עצומים, **וּמְרַעָה הוּא לְכַפְּרִים -** ומקום מרעה לאריות, למלכים עצומים, **אֲשֶׁר הֵלַךְ אֲרִיָּה לְבֵיא שָׁם, גּוֹר אֲרִיָּה וְאִין מְחָרִיד -** שהמלכים (המלכים והשרים של נינוה) היו יוצאים ממקומם לטרוף טרף, ובניהם הקטנים (של נינוה) שנשארו במקומם, ישבו בבטחון ואין מי שיחריד הגורים.

² כמו : "הנה ח' בוקק הארץ ובוֹלָקָה וְעָנָה פְּנִיָּה" ; ישעיהו כד א'.

יג. אַרְיָה טָרַף בְּדֵי גְרוּתוֹ - האריות (המלכים והשרים) שבנינוה, היו טורפים די צורכם של הגורים, (בניהם ובנותיהם), וּמְחַנֵּק לְלִבָּאֲתוֹ - וחונקים האריות את הטרף, להביא את השלל ללביאות (לנשותיהם), וַיִּמְלֵא טָרַף חֲרִיו, וּמַעֲנֵתוֹ טָרְפָה - ומילא טרף חריו, ומענתיו טרפה, את כל החורים (שבהם יושב האריה) ואת כל בתיהם.

יד. הִנְנִי אֵלֶיךָ - הנה, נותן אני את פני בכס, אנשי נינוה, נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת, וְהִבְעַרְתִּי בְעֶשֶׂן רֶכֶבָה - אבעיר באש את רכבי נינוה, עד שיעלה מהם עשן, וּכְפִירֶיךָ תֹאכַל חֶרֶב - ואת כל גבוריך תאכל החרב, וְהִכְרַתִּי מֵאֶרֶץ טָרַפְךָ - אכרית ממך את גבוריך, הטורפים את כל הגויים, וְלֹא יִשְׁמַע עוֹד קוֹל מִלְּאֲכָכָה - ולא ישמע עוד בגויים, קול השליחים, שהיו שולחים להפחיד את הגויים על שבאים להשחיתם.

פרק ג

א. הוּי עִיר דָּמִים - אוי על נינוה שהיתה שופכת דמים רבים, כָּלָה פֶּחַשׁ - שכולה מלאה בשקר, פָּרַק מִלְּאָה - מלאה בגזל, (שפורקים רכוש איש מרעהו), לֹא יִמִּישׁ טָרֶף - לא סר ממנה הטרף, שטורפת מהגויים.

ב. קוֹל שׁוֹט - ועתה, יבוא עליה, קול האוייב המכה בשוט את הסוסים לזרזם במרוצתם, וְקוֹל רַעַשׁ אוֹפֶן - וקול רעש גלגלי רכבי האוייב, וְסוֹס דָּהָר, וּמִרְכָּבָה מְרֻקָּדָה - סוסי האוייב הממהרים במרוצתם, מושכים את המרכבות, עד שנראה כאילו המרכבות מרקדות.

ג. פָּרַשׁ מַעֲלָה - בדהירת הסוס, עולה הפרש כלפי מעלה, וְלֵהָב חֶרֶב, וּבִרְק חֲנִית - ובידו חרב וחנית, מלוטשים ומבריקים, וְרֹב חֶלֶל - ומפיל הפרש חללים רבים, וְכַבֵּד פָּגֶר - וריבוי פגרים, וְאֵין קֶצֶה לַגּוֹיָה, וְכִשְׁלוֹ בְּגוֹתָם - עד שכאילו אין סוף לגויות ההרוגים, וכשלו ההולכים ברוב הגויות.

ד. מִרְבַּ זְנוּנֵי זוּנָה - משום שהייתם אנשי נינוה, נוהגים במנהג הזונה, טוֹבֵת חַן בְּעֵלֶת כְּשָׁפִים - שמראה עצמה כבעלת חן וכשפים לפני האנשים לפתות אותם, ואח"כ עושה בהם כרצונה, הַמְכַרְת גוֹיִם בְּזוּנוּיָהּ, וּמְשַׁפְּחוֹת בְּכֶשֶׁפֶיהָ - כך, אנשי נינוה עשו במשפחות הגויים כרצונם, אחר שפיתו אותם ללכת אחריהם, (ע"י הזנות והכשפים שעשו).

ה. הַנְּנִי אֵלַיךְ נָאִים ה' צְבָאוֹת - הנה פונה אני אליך, להענישך, וְגִלִּיתִי שׁוֹלֵךְ עַל פְּנֶיךָ - אגלה את שלוי בגדיך - לבזותך, (לפי שהמשילם לזונה, נקט דרך בזיון בזונה) וְהִרְאִיתִי גוֹיִם מְעֲרָךְ - אראה לכל הגויים, את גילוי ערותך, וּמִמְלָכוֹת קְלוֹנֶךָ - ולכל הממלכות את בזיונך.

ו. וְהִשְׁלַכְתִּי עֲלֶיךָ שְׂקָצִים וְנִבְלָתֶיךָ - אשליך עליך דברים מאוסים, לנבל ולהשחית את יופיך, וְשִׁמְתִיךָ כְּרָאִי - אשים אותך להיות כדבר מלולכלך ומטונף³. (ר"ל, תפלי ביד האוייב בבזיון רב)

ז. וְהָיָה כָּל רֵאֵיךְ, יִדּוּד מִמֶּךָ - כל הרואים אותך, יתרחק ממך, וְאָמַר שְׂדָדָה נִינּוּה - ויאמר הרואה: נשדדה נינוה, מִי יָנוּד לָהּ - מי יבוא לנוד לה בראשו, כדרך המנחמים, מֵאִין אֲבִקֵּשׁ מִנְחָמִים לָךְ - הלא אין לה אוהבים כי הרעו לכל העמים.

ח. הַתִּיטְבִי מִנְּאָ אָמוֹן, הִיִּשְׁבָּה בְּיַאֲרִים מִיָּם סָבִיב לָהּ - וכי טובה וחזקה את יותר מהעיר נא אמון שבמצרים, שישבה ליד מי היאור (משל לרוב עושר וטובה), ובכל זאת כבש אותה נ"נ, אֲשֶׁר חִיל יָם - אשר הים הגדול היה לה לחומה, מִיָּם חוֹמָתָהּ - והים - הוא חומתה, (ובכל זאת כבש אותה נ"נ)

ט. פוֹשׁ עֲצָמָהּ - הלא כוש - חזקה היא, וּמִצְרַיִם וְאִין קֶצֶה - ומצרים אין סוף לעם היושב בה, פוֹט וְלוֹבִיָּם הָיוּ בְּעֲזָרְתֶךָ - ואף פוט ולוב שהיו עוזרים לך, נפלו ביד נ"נ, י. גַּם הָיָה לַגֹּלָה הֶלְכָה בְּשָׁבִי - גם הם (מצרים) גלו ממקומם, ונלקחו בשבי ביד נ"נ, גַּם עַלֵּיָהּ יִרְטְשׁוּ בְּרֵאשׁ כָּל חוּצוֹת - ואת עולליהם, בקעו ברחובות, וְעַל נִכְבְּדֵיהָ, יִדּוּ גוֹרָל - והשליכו גורל, לחלק ביניהם את הנכבדים שבמצרים, וְכָל גְּדוֹלֵיהָ, רִתְקוּ בְּזָקִים - ואת כל גדולי מצרים, אסרו בשלשלאות ברזל.

יא. גַּם אֶת - נינוה, תִּשְׁפְּרִי - תשתי ותשתכרי מיין התרעלה, (משל לפורענות), תְּהִי נַעֲלָמָה - תהיי נעלמת מהעולם, כאילו לא היית קיימת מעולם, גַּם אֶת, תִּבְקְשִׁי מְעוֹז מְאוֹיֵב - גם את נינוה, תבקשי עוזר וסומך, להתחזק כנגד הכשדים, ולא תמצאי.

יב. כָּל מְבַצְרֶיךָ, תֵּאֲנִים עִם בְּכוֹרִים - כל ערי המבצר שבך, נמשלו לעצי תאנה עם פירות ביכורים, אִם יִנּוּעוּ - שכאשר מונענעים את התאנה, וְנִפְלוּ - יפלו פירות הביכורים, עַל פִּי אוֹכֵל - לתוך פי האוכל, בלא טורח ומאמץ. (כך, יכבשו את ערי המבצר, בלא כל קושי).

יג. הִנֵּה עִמָּךְ נְשִׁים בְּקֶרְבְּךָ - הנה עמך, חלשים כנשים, לֹא יִבְיָד, פְּתוּחַ נִפְתָּחוּ שְׁעָרֵי אֶרֶץ - לכן,

³ כְּרָאִי - כמו: "וְהִסִּיר אֶת מְרֵאתוֹ בְּנִצְתָהּ..." ויקרא א' טז'

שערי ארצך, כאילו נפתחו מאליהם, ונכבשו ע"י האוייב, אַכְלָה אֵשׁ בְּרִיחֶיךָ - כאילו אכלה אש, את בריחי השערים. (שבקלות רבה נכבשו ע"י האוייב).

יד. מִי מְצוֹר שְׁאֵבֵי לֶךְ - שאבו מים, להתכוון לימי המצור, חֲזָקִי מִבְּצָרֶיךָ - חזקו את ערי המבצר, בְּאֵי בְטִיט, וְרַמְסֵי בַחֲמֹר - רמסו ברגליכם טיט (חומר), לעשות ממנו לבנים לחזק העיר, הַחֲזִיקִי מִלְּבָן - החזיקו את המלבן (מין דפוס, ללבון בתוכו הלבנים, להכין הלבנים), לחזק בלבנים את בתי העיר.

טו. שָׁם - במבצריך, תֹּאכְלֶנָּךְ אֵשׁ - תאכל אתכם אש האוייב, תִּכְרִיתֶנָּךְ חֶרֶב - ותכרית אותך חרב האוייב, תֹּאכְלֶנָּךְ פִּילָק - תאכל אותך חרב האוייב, כִּילַק (מין ארבה), המכלה את התבואה, הַתִּפְבַּד פִּילָק, הַתִּפְבַּדִי פְּאַרְבָּה - יטאטא האוייב את מבצרי נינוה, כִּילַק וְכֹאֲרָבָה, "המנקים" את הארץ מהתבואה.

טז. הַרְבִּית רְכָלֶיךָ, מִפּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם - הסוחרים הרבים (כוכבי השמים) שסחרו בך, וְהִרְבוּ אֶת עוֹשְׂרֶךָ, יִלְקַּ פָּשִׁט וַיַּעֲרֹף - יעופו ויעלמו מארצך, כְּמוֹ הִילַק שַׁעֲף, אַחַר שְׁפוּשֵׁט אֶת הָאָרֶץ.

יז. מִנְּזָרֶיךָ, פְּאַרְבָּה - השרים שבך, רבים היו כארבה, וְטַפְסָרֶיךָ, פְּגוּב גּוֹבִי - והממונים שבך, רבים היו כארבה, (פגוב גובי - כפל לשון ; ארבה) הַחֹנִיִּים בְּגִדְרוֹת בְּיוֹם קָרָה, שְׁמֵשׁ זָרְחָה וְנֹדַד, וְלֹא נֹדַע מְקוֹמוֹ אֵינִים - אשר ביום קר מאוד, חונים הארבה על הגדרות, וכשזורחת השמש, נודדים למרחוק, וְלֹא נֹדַע הִיכֵן מְקוֹמָם. (כך שרי נינוה, ינדדו מארצם למרחוק).

יח. נָמוּ רַעֲיֶיךָ, מִלֶּךְ אֲשׁוּר - שרי נינוה כאילו ישנים, וְלֹא יִצִּילוּ אוֹתְךָ, מֶלֶךְ אֲשׁוּר, מֵהָאוֹיִיב, יִשְׁכְּנוּ אֲדִיכֶיךָ - גיבוריך, שוכנים במקומם, וְלֹא יוֹעִילוּ לְךָ מֵאוֹמָה, נִפְשׁוּ עִמָּךְ, עַל הַהָרִים - ועמד, נפוצו על ההרים, וְאֵין מְקַבֵּץ - כצאן, שאין לו רועה שיקבץ אותו.

יט. אֵין פֶּה לְשִׁבְרֶךָ - אין מי, שליבו כואב על שברך, (פֶּה - אין מי שזוהר פניו נחלש, מצער על שברך) נְחָלָה מִפְתָּךְ - על המכה, שעשתה אותך כחולה, כָּל שִׁמְעֵי שְׁמֵעַךְ - כל מי ששמע השמועה, על מפלתך, תִּקְעוּ כַף עֲלֶיךָ - מחאו כף בשמחה על מפלתך, כִּי עַל מִי לֹא עֲבָרָה רָעַתְךָ תִּמְיֵד - שהלא על מי מהעמים, לא עברה רעה ממך.